

in deze dagen niet bidden, wie zullen er dan wel bidden?

Maar bidden is een verantwoordelijk werk.

Het eerste is niet: bidden om vrede, maar bidden om bekeering, dat wil zeggen om terugkeer tot God.

Europa sterft, omdat het geen God heeft.

In deze dagen komt het er op aan, dat wij bidden, of Europa weer een God mag hebben.

Meer dan de gave is de gever.

Meer dan de vrede is de Vredevorst.

J. J. B. Jr.

ANNE DE VRIES

In 1909 verscheen bij de firma Bohn te Haarlem de vijf en twintigste druk van de Camera Obscura van Nicolaas Reets. Het was een jubileum-uitgave. En gelijk in dit jaar door de firma Bohn ter gelegenheid van het eeuwfeest der Camera Obscura een jubileum-uitgave op de markt wordt gebracht, die verrijkt wordt met een serie platen van Jo Spier, zoo had de uitgave van 1909 een bijzondere aantrekkelijkheid, doordat een aantal bekende figuren daarin hun oordeel over Beets' beroemde boek gaven.

Een heel merkwaardige waardeering werd door Troelstra gegeven. Hij rekent de Camera tot het burgerlijk tijdperk in onze literatuur, vooral

wat de kijk van den schrijver op het volk en de sociale toestanden betreft. Toch is het boek gemeengoed van het volk geworden en van alles, wat onder het etiket van protestantsche literatuur is verschenen, heeft niets het zoover kunnen brengen, dat het volk het als zijn eigen heeft aangenomen. Troelstra zoekt den grond hiervan, behalve in de stof, het talent en het objectieve standpunt van den schrijver, in zijn gemis aan pretentie.

De meeste moderne schrijvers zijn zeer pretentius. De besten hunner willen het juist heel bijzonder zeggen, gebruiken een taal, die het volk niet begrijpt en dringen daarom slechts tot een klein letterkundig geschoold deel van het volk door. De klassieke eenvoud van Goethe en Schiller, ook die van de Camera, missen zij. En met de uiterlijke luxueuse artisticeit hunner producten correspondeert niet de diepte van hun kijk op het leven, hun bekwaamheid om te grijpen in de innerlijke roerselen van het menschenhart (buiten hun eigen), die de Camera zoo warm, zoo innig, zoo tot een stuk van ons leven maken.

Ik vind deze waardeering van Troelstra van belang. Of hij gelijk heeft ten opzichte van de Camera kan ik niet beoordeelen. Na mijn schooltijd heb ik nooit meer een bladzijde van het boek gelezen en de wijze, waarop onze leeraar in de Nederlandsche taal op het gymnasium de groote schrijvers behandelde, heeft geen van ons liefde en belangstelling voor een van die schrijvers bijgebracht.

Maar wat Troelstra zegt over de literatuur in het algemeen, is mij uit het hart gegrepen.

Natuurlijk weet ik zeer wel, dat wij aan een schrijver niet zonder meer de eisch mogen stellen, dat iedereen hem begrijpen zal, maar wij

moeten vasthouden aan de gedachte van dienende kunst en aan niets hebben wij meer behoefte dan aan goede volkslectuur. Een goed boek voor het volk is meer waard dan een veel voortreffelijker boek voor een kleine elite. En Troelstra heeft gelijk: de meeste moderne schrijvers zijn te pretentievus. De klassieke eenvoud ontbreekt bij hen.

Er is nog een ander bezwaar.

Vele moderne schrijvers zijn nog altijd met zichzelf bezig. Voor het leven, het werkelijke leven, hebben zij geen aandacht, omdat zij er geen liefde voor kennen.

Theun de Vries gaf aan het begin van dit jaar in het maandblad „Polittiek en Cultuur” een essay over enkele jongere dichters. Hij gaf aan zijn opstel de titel: „Dichters achter glas”. Zij mogen over allerlei levensgebeurtenissen en levensverschijnselen spreken, in feite staan zij achter glas en luisteren en kijken en spreken van zichzelf. In hun beklemmende kamer van glas richten zij zich op voor een spiegel en hebben alleen weer aandacht voor het beeld van zichzelf, dat daarin verschijnen wil. Zij spreken bijna uitsluitend van dat beeld. Af en toe breekt er een schok, een slag, een kreet door in de stilte van de buitenkamer. Dan luisteren ze even verschrikt. De aandacht voor de spiegel verslapt een oogenblik. Er schijnt daarbuiten ook nog wat te zijn. Zoolang de schrijvers uitsluitend met zichzelf bezig zijn, zullen zij natuurlijk wel een kring bewonderaars om zich verzamelen, die eveneens de noodlottige neiging cultiveren, om uitsluitend met zich zelf bezig te zijn, maar voor het volk is hun kunst van weinig of geen waarde.

Tegen den achtergrond van het tot nog toe door mij gezegde, wil ik nu mijn groote waardeering uiten voor het werk van Anne de Vries.

Zijn naam is bekend en de titels van zijn boeken zijn bekend, ook bij hen, die ze niet gelezen hebben.

Wie heeft nooit van Bartje gehoord en wie praat er niet over Hilde?

Er zijn er, die op de beteekenis van het werk van Anne de Vries afdingen. Hij zou toch niet

de echte kunstenaar zijn en de waarde van zijn werk zouden wij niet te hoog moeten aanslaan. Ik ben geen kunstcriticus en dus moet ik voorzichtig zijn. Het zal wel waar zijn, dat er zijn, die minder gelezen worden en grooter kunstenaars zijn. De capaciteiten van Anne de Vries zullen wel begrensd zijn. Maar ik ben het geheel eens met Meertens, die wel kunstcriticus is en een voortreffelijke, wanneer hij zegt, dat het even onjuist als onbillijk is op de populariteit van Anne de Vries af te dingen, zooals vooral jaloersche confraters plegen te doen. De houding van de laatsten getuigt slechts van een onvoldoende inzicht in het wezen van de volksziel. De breede massa is nu eenmaal in dezen zin onliterair, dat zij voor literatuur, voor literaire kunstuitingen hoegenaamd geen belangstelling heeft. Er kunnen duizenden uitzonderingen zijn in alle kringen van het volk, maar wat zeggen deze op de millioenen, waaruit de massa bestaat? En ook deze millioenen moeten lezen. Nog voordat Hilde verschenen was, waren er al zestig duizend exemplaren van besteld. Daar kunnen wij om grinniken en er schamper de schouders over ophalen, ik ben er vast van overtuigd, dat wij het als een zegen voor ons volk moeten beschouwen, dat in zestigduizend gezinnen een Hilde kwam, zooals ook Bartje nu al zeker in enkele honderdduizenden gezinnen zijn werk heeft gedaan.

Deze boeken, die door het volk gelezen worden, hebben, als alle goede volksboeken, een zedelijke strekking. Bij Anne de Vries moeten wij er nog aan toevoegen: deze boeken zijn heenwijzingen naar Christus en ook als zoodanig doen zij hun werk.

Wij kunnen niet dankbaar genoeg zijn, dat wij in Nederland zoo'n voortreffelijke volksschrijver hebben. Laat het dan waar zijn, dat wij anderen hebben, die dieper, bewegener, psychologischer, fijner, stijlvoller schrijven, op zijn plaats en op zijn wijze verricht Anne de Vries een taak, die door geen der anderen vervuld wordt. Denk ik nog eenmaal aan de opmerkingen van Troelstra en Theun de Vries, dan is er voor ons alle reden, om Anne de Vries in groote waarde te houden. Daar heeft hij, meer misschien dan vele anderen, recht op. J. J. B. Jr.

BIJ ANNE DE VRIES OP BEZOEK

Enkele maanden geleden schreven wij over de beteekenis van Anne de Vries voor ons volksleven. Wij slaan die beteekenis hoog aan. Er zijn zeer zeker schrijvers, die dieper graven en wier boeken meer inhoud hebben. Maar er zijn momenteel geen schrijvers die meer gelezen worden dan de auteur van Bartje en Hilde en het is ons veel waard, dat deze beide romans tot de meest gelezen boeken in ons vaderland behooren.

Hilde heeft Bartje geslagen. Het heeft de honderdduizend gehaald. Dat is voor ons volksleven niet alleen van kwantitatieve, maar ook van kwalitatieve waarde.

De Vries begon als tuinmansknecht. Een jaar later werd hij typograaf. Daarna werd hij ziek en moest het typografenvak vaarwel zeggen. Hij koos het vak van onderwijzer en toen is in 1933 uit de novelle „Bartje”, die de Vries schreef voor de bundel „Kleuters die langs ons gaan”, een heele roman gegroeid.

De Vries heeft er over verteld aan een redacteur van De Standaard, die in Driebergen bij hem op bezoek is geweest.

’t Ging met horten en stooten:

„Ik begon aan een... kerkelijken roman, waarin ik de plaats en de taak van de kerk in dezen tijd trachtte te behandelen. Het schrijven van zoo’n roman zat in die dagen in de lucht, interrumpeeren we. De Vries lacht, maar gaat door:

— Maar ik kon niet verder; een derde deel ongeveer lag klaar, maar het ligt er nóg. De verantwoordelijkheid drukte mij; ik zou dingen moeten zeggen, waarvan ik wist, dat het beter was, dat ze alleen in eigen kring gezegd werden, in broederlijk begrijpen en die in elk geval niet dadelijk in het openbaar uitgesproken mochten worden. Ik zat in de knoei, wist geen raad wat aan te pakken. Tot ik op Oudejaarsavond van ’33 bij mevrouw Kuyper-van Oordt op bezoek was, aan wie ik mijn problemen voorlegde. Altijd zal ik haar dankbaar zijn, dat zij het geweest is, die mij ten sterkste het afschrijven van dit boek ontraden heeft. „Wat we noodig heb-

ben”, zei zij, „zijn boeken over het gezonde volksleven. Waarom brei je de kous van je novelle „Bartje” niet af?” Die opmerking is doorslaggevend voor mij geweest. Aan die mogelijkheid had ik niet gedacht; plotseling wist ik ook, dat ik het zou kunnen.”

Het volgend jaar hoopt Anne de Vries een vervolg op Bartje te publiceeren.

* * *

Hij heeft intusschen niet stil gezeten. Behalve Hilde en verschillende andere kleinere geschriften heeft hij ons ook zijn Kinderbijbel gegeven. Binnenkort is het werk in zijn geheel verkrijgbaar.

„M’n beste werk!” zegt hij. „Nu ja, het zal wel zijn, omdat ik er pas de laatste hand aan gelegd heb en het mij derhalve het dichtst bij ligt, maar in elk geval is het een werk, dat mij zeer lief geworden is. En dat dat werk in het Zweedsch vertaald zal worden, heeft mij meer verheugd dan al de vertalingen van mijn romans.”

In dezen Kinderbijbel is de Vries volop verteller, die poogt om door de oogen van de bijbelsche figuren het groote werk van God te zien. „Steeds poog ik het gebeuren zoo dicht mogelijk bij de kinderen te brengen, het moet reëel voor hen zijn. Voor de scholen, voor het gezin schreef ik deze bijbelsche geschiedenis, maar ook voor hen, die, hoewel zelf den bijbel nooit inziend, het als een deel van de beschaving beschouwen, dat hun kinderen er iets van moeten weten. Merkwaardig — een dezer dagen kocht een Joodsche vader m’n Kinderbijbel, toen hij er één aflevering van in handen gehad had. Misschien bereik ik door dit boek ook menschen, die mij uit m’n andere werken kennen, doch overigens nooit een „christelijk boek” ingezien hebben. Met het oog op het evangeliseerend karakter heb ik den leeftijd van de kinderen, voor wie dit boek geschreven werd, ook zoo hoog mogelijk aangehouden, twaalf, dertien jaar. En zoo volledig mogelijk ben ik geweest. Zoo is het werkelijk een groot vertelboek geworden en de oude teekenaar Jetses maakte er meer

dan 200 platen voor, zóó treffend juist, zóó kinderlijk en zóó prachtig van expressie, als ik ze nog niet in een anderen Kinderbijbel zag." Naast den Kinderbijbel van Van der Hulst zal die van Anne de Vries onder ons volk zeker zijn plaats vinden.

* * *

Van belang is hoe de Vries zijn eigen werk ziet. „Ik weet wat ik met mijn *eigen* werk wil, vooral ten opzichte van het woord „christelijke” in „christelijke literatuur”. Laat ik dadelijk zeggen, dat ik een heel slechten voedingsbodem heb om „christelijke literatuur” te schrijven — Drente is een van de minst christelijke gedeelten van ons land, nergens zit het oude heidendom zoo vast als daar. Maar je zou geen christen moeten zijn, om niet als ideaal te hebben de kracht van Christus in een menschenleven te teekenen, steeds meer. En daarom zou ik zoo graag eens bij de bekeering van een mensch beginnen, om te zien wat een mensch met z'n geloof in deze wereld kan doen. Dat moet mogelijk zijn! En dat gebeurt mijns inziens nog te weinig, geloof ik.

— Een mensch, die in de volle realiteit van het leven staat...

— En dus ook de zieke plekken in onze samenleving tegen komt, die een schrijver verplicht is om aan te wijzen, want daarvoor werkt hij, om den menschen de oogen te openen...

— Zonder natuurlijk uitsluitend op de narigheden de aandacht te vestigen...

— De christelijke literatuur heeft overigens dezelfde fout als de geheele Nederlandsche literatuur, n.l. dat zij te ver van 't volk af staat, de schrijvers sluiten zich te veel op. Wat is de kracht van de Vlaamsche literatuur? Dat de schrijvers midden tusschen het volk leven. Daarom moet ik Driebergen ook uit, m'n hart is hier niet. Maar ik geef het onzen auteurs te doen een „Boerenpsalm” van Timmermans te schrijven! Wat was de kracht van Van Eerbeek? Z'n beste stukken moet hij geschreven hebben in het raam van de bakkerij van zijn vader. Dáár schreef hij de volksziel op. Alleen wanneer je midden tusschen het volk leeft — en ieder schrijver kiest daaruit de laag, die hem het best ligt — heb je recht er over te schrijven.

En een christelijk schrijver moet daarnaast bij zijn bijbel leven. Laten wij waarachtige christenen zijn en wij schrijven christelijke literatuur.”

* * *

Tenslotte geven wij een citaat uit een prospectus, waarin de Vries zegt wat hij zelf denkt over het succes van Hilde:

„Natuurlijk ben ik erg blij met dit succes. Want, om u de waarheid te zeggen, ik schrijf, om gelezen te worden. Neen, dat is niet zoo gewoon, als u misschien denkt! En zijn schrijvers, die beweren, dat ze enkel en alleen schrijven uit „innerlijke noodzakelijkheid” en om eigen voldoening aan het werk en die het publiek nog even goed verachten als Multatuli, al zeggen ze 't niet meer zoo brutaal. Meestal is die verachting echter wederkeerig en niet bij hen begonnen.

Zulke menschen zouden, als men hen gelooven wilde, nog schrijven, indien ze alleen op de wereld waren. Ik zou dat niet kunnen. En toch schrijf ik ook niet zonder drang van binnen. En toch beleef ik ook de meeste vreugde aan mijn werk, terwijl ik er mee bezig ben. Maar ik vind het dwaas om tegen de sterren te spreken. Ik moet mij een publiek kunnen voorstellen, dat naar mij luisteren zal.

Ik moet wel een groot zondaar zijn in de oogen van sommigen. Want ik doe zelfs mijn best, om voor een breede kring van lezers te schrijven. Ik wil geen verrijnde literatuur geven. De gedachte, dat ik voor de eenvoudigen in den lande onverstaanbaar zou zijn, zou mij onverdraaglijk wezen. En daarom ben ik blij, dat het mij mogelijk is gemaakt in 100.000 gezinnen te zeggen, wat ik te zeggen heb.”

* * *

Dit laatste getuigenis is voor ons een verblijdende bevestiging van wat wij indertijd over het werk van Anne de Vries schreven.

Zijn werk is dienende kunst.

Helaas kunnen wij dat nog slechts van het werk van enkele van onze schrijvers zeggen.

Anne de Vries behoort tot die enkelen.

Daar zijn wij hem dankbaar voor.

J. J. B. Jr.